

Jaarverslag

Kerk en Vrede

2022

Voorwoord

Er gaat geen dag voorbij of je aandacht wordt gevraagd voor oorlog en oorlogsdreiging. Niet in het minst Oekraïne-Rusland, maar ook Israël en Palestina. Over dat laatste spreken we ons feitelijk niet echt uit, want de handen zijn al vol aan het eerste conflict. Capaciteit om zaken te ondernemen is een pittig item bij het bestuur van Kerk en Vrede. Toch houden we het gewoon vol, hoewel het niet gewoon is gezien de positie die we innemen in het veld. De actieven onder ons hebben het niet zomaar makkelijk. Hoe je geframed wordt gaat ons niet in de kouwe kleren zitten. Een beroep wordt gedaan op het persoonlijk uithoudingsvermogen om op een waardige manier een ander geluid te laten horen dan slechts de mainstream. Onze leden zijn gebaat bij de reguliere informatiestroom die vanuit het kantoor wordt geproduceerd, zodat als je wil je misschien beter overeind kan blijven in het debat. Debat dat overigens uiterst zuinig plaatsvindt in Nederland. Het is taai. De vredesdoelstellingen van veel kerken komen niet over het voetlicht of er heerst een onmachtige stilte. Dat kan en mag niet. Wegduiken is geen optie ook al voelt het oncomfortabel om je nu uit te spreken. Dat niet doen is altijd toegeven aan de geweldsoptie. Het was lang niet zo, maar er is weer moed nodig om lid te worden of te blijven van Kerk en Vrede. We doen behoorlijk wat met niet veel mensen. Op dit moment lijkt dat ons lot te zijn. We zijn in ieder geval meer nodig dan ooit.

Henk Baars

Jaarverslag bestuur Kerk en Vrede 2022

Begin januari bezoekt onze voorzitter mede namens Kerk en Vrede de dankdienst voor het leven van Edy Korthals Altes. Postuum verschijnt er nog een artikel van zijn hand dat het bestuur bespreekt in het kader van de oplopende spanningen rond Oekraïne.

Vanuit het bestuur schrijft Anne Kooi het stuk 'verschoten vrede'. Al met al zijn we best wel verlegen met de situatie en hopen we er op dat moment nog het beste van. Helaas worden we al snel ingehaald door de realiteit. Kort voor de Russische inval in Oekraïne komt Kerk en Vrede nog met een verklaring die niet bij iedereen goed valt. Sommige leden zeggen op. Anderen spreken hun lof uit. Als bestuur vinden we het belangrijk ons pacifistische standpunt te blijven uitdragen.

Het heeft heel wat voeten in de aarde gehad, maar Kerk en Vrede heeft nu ook een rekening bij de Triodos bank. Uit praktische overwegingen (automatische overschrijvingen) zal de ING rekening vooralsnog wel gehandhaafd blijven.

Het bestuur plant een bezinningsweekend op Texel. Ook leden van staf en theologische

werkgroep worden hiervoor uitgenodigd. Tijdens dit weekend in maart wordt gesproken over diverse onderwerpen. De oorlog in Oekraïne, het vasthouden aan - en de doordenking van het pacifisme, de toekomst van de vereniging en het aanstaande jubileum vormen een rode draad. Mede naar aanleiding van het weekend merkt Anne Kooi dat ze het pacifistische standpunt van Kerk en Vrede onvoldoende deelt om het hoog te kunnen houden. Tot onze spijt besluit ze daarom zich terug te trekken als bestuurslid.

Er zijn zorgen over de richting die PAX is ingeslagen. De binding met IKV en Pax Christi lijkt en het bewegingskarakter lijkt te verdwijnen en wat er precies voor in de plaats komt is lastig te duiden. Uiteindelijk uit het bestuur zijn zorgen in een brief en nodigt PAX het bestuur uit voor een gesprek in april. Daarin erkent PAX de tendens die Kerk en Vrede signaleert. De pool 'professionalisering' heeft duidelijk meer aandacht gekregen dan de pool 'contact met de achterban'. Hoe dit in de toekomst door gaat werken wordt echter niet direct duidelijk. We houden een vinger aan de pols.

Wanneer het bestuur contact zoekt met andere vredesorganisaties, er worden 70-80 adressen benaderd, blijkt dat Pais in het weekend van 7/8 mei een ontmoeting wil organiseren in huize Emma, waar wij van harte bij aansluiten. Aan gesprekstafels komen daar de volgende thema's aan bod: Oekraïne, Vredeseducatie, Samenwerking, Wat kun je als je klein bemenst bent en Inclusieve Veiligheid.

De nieuwe website krijgt steeds meer vorm. Tijdens de ALV in mei kan de site definitief worden gepresenteerd. Vanaf dat moment slaagt Piet Vliegenhart er ook in om de site voortdurend te actualiseren en via mails houdt hij ieder die dat wil op de hoogte van wat er op de site te vinden is. Het hele proces naar de website toe heeft wat tijd in beslag genomen, maar vanuit het bestuur klinkt niets dan lof over hoe de site is gaan functioneren.

In juni wordt vanuit de gelederen van Kerk en Vrede een open brief opgesteld die zijn weg vindt naar de media. Onder de kop 'Stop met het bewapenen van Oekraïne' tekent ook theoloog des Vaderlands, Thomas Quartier, de brief. Door diverse partijen, waaronder oud theoloog des Vaderlands, Stefan Paas, wordt de brief onvriendelijk ontvangen. Tegelijk lijkt in de loop van het jaar de publieke opinie dichter te schuiven naar dat wat in de brief al werd gesteld.

Namens het bestuur bezoekt Geesje Werkman de IFOR bijeenkomst in Parijs. Vanuit alle landen komen geluiden over de moeiten van het pacifisme ten opzichte van de oorlog in Oekraïne. Ook is gesproken over gewetensbezwaarden. Er is een lijst bekend van mensen uit Rusland en Oekraïne. Gedurende het jaar wordt telkens verder nagedacht over het 100-jarig jubileum in 2024. Wellicht is er iets te combineren met het 125-jarig bestaan van het Vredespaleis in Den Haag. Enerzijds wordt er hierbij gedacht aan een internationale conferentie met verschillende partijen. Anderzijds wordt ook gesproken over een jubileumboek. Gaandeweg het jaar blijkt deze tweede mogelijkheid echter lastig te realiseren, omdat de specifieke menskracht die hiervoor nodig is in onvoldoende mate beschikbaar blijkt te zijn.

In het project Inclusieve Veiligheid, of 'Veiligheid, hoe dan?' wordt de vertaalslag vanuit de Duitse aanzet 'Sicherheit neu denken' gemaakt. In januari wordt nog nagedacht over expert meetings. Na de Russische inval in Oekraïne komt veel op losse schroeven te staan. Een gesprek met de Raad van Kerken leidt (mede) tot een nieuwe denkrichting waarbij ook gewerkt zal worden aan een 'de-escalatiescenario'. Het blijkt echter niet eenvoudig dit concreet op te pakken, ook omdat de oorlog een behoorlijk negatieve invloed heeft op de motivatie van de werkgroep.

Tijdens de vergadering in november spreekt het bestuur met Hans Dijkman over eerherstel voor de

Indiëweigeraars. Het zou goed zijn als er in het algemeen meer oog kwam voor in het verleden gemaakte fouten. En in dit specifieke geval zou het goed zijn als er van regeringszijde erkenning en excuses kwamen. Gedacht wordt over het opstellen van een brief.

Kort voor Kerst blikt de voorzitter in een Kerstbrief terug op het bewogen jaar, laat hij zijn licht schijnen over dat wat komen gaat en richt hij de blik op het weerloze Kind dat met Kerst geboren is en dat als volwassen mens tegendraadse woorden sprak, zoals: 'Heb je vijanden lief'.

Lambert van der Weide

- o -

Jaarverslag Staf en kantoor in 2021

De staf

Het verslag over 2021 werd getekend door corona en door het verdrietige verlies van ons gewaardeerd staflid Henk Blom. Het verslag over 2022 wordt vanaf 24 februari intens gekleurd door de oorlog in Oekraïne, waarbij het gemis van Henk Blom zich extra liet voelen. Het werd op het kantoor van Kerk en Vrede namelijk een bijzonder druk jaar. Wat daarbij lastig bleef was dat enkele leden van de staf vrij ver van Utrecht wonen (Agnes Vendel in Alkmaar en Hans Dijkman in Laren (gld.)). Yosé Höhne Sparborth verbleef een aantal maanden in Irak. Na haar thuiskomst (eind juni 2022) verhuisde zij van Utrecht naar Heemstede. In januari 2022 overleed Lidy, de vrouw van ons gewaardeerde staflid Jan Anne Bos, voor wie de jaren overigens ook gaan tellen. Binnen de staf werd gesproken over de vraag of in de huidige situatie nog wel gesproken kon worden over een "staf". De uitkomst van dat gesprek leidde tot de vaststelling dat beter gesproken zou kunnen worden van een "supportgroep" die het kantoor ondersteunt als er meegewerkt en/of meegedacht moet worden. Piet Vliegthart is dan als "office manager mva" degene die zo nodig samenroept. In 2022 kwam de staf enkele malen samen waarbij het overleg gecombineerd werd met het verzorgen van de verzending van een groot aantal brieven aan de leden.

Het dagelijkse reilen en zeilen van het kantoor rustte, zoals ook in de afgelopen jaren al het geval was, m.n. op de schouders van Piet Vliegthart. Hij verbleef vaak als enige op het kantoor in het PLD, maar regelde ook vele zaken vanuit huis. Een deel van het werk (m.n. de financiën en de ledenadministratie) werd verricht door boekhoudster Heidi Boele, die op ons kantoor de enige betaalde kracht is. Zij was (en is) in principe eens in de 14 dagen aanwezig. De samenwerking met haar verliep opnieuw heel plezierig.

Inhoudelijk

Wat betreft het inhoudelijke van het werk was 2022 een spannend jaar. Naar aanleiding van de Russische inval in Oekraïne werd de vraag naar de relevantie van de pacifistische beginselen bijzonder urgent. In diverse geledingen van onze vereniging werd (en wordt) daar intensief over nagedacht. In de kring van het bestuur, en vooral ook binnen de Theologische Werkgroep. Vanuit de kring van Kerk en Vrede gingen enkele open brieven uit. Eind januari, nog voor de inval in Oekraïne, werden deze voorafgegaan door een persbericht namens het bestuur, getiteld "Als Rusland zich niet veilig voelt dan zijn wij ook niet veilig" (bit.ly/40zZgoa). Op 6 juni zag de open brief "Voor het te laat is" het licht (bit.ly/3JC1fBk). Deze brief werd geschreven door een zevental mensen die zich nauw met Kerk en Vrede verbonden wisten en ondertekend door 22 anderen, uit kerkelijke kring en daarbuiten. De brief riep tal van reacties op, instemmend, maar ook afkeurend. Reden voor een vervolg: "N.a.v. de reacties op de Open Brief Voor het te laat is" (21 juli,

<https://bit.ly/3v363ZS>), ondertekend door de zeven initiatiefnemers van de eerste open brief. Tot slot verscheen er op 22 december een "Kerstbrief van Kerk en Vrede" (bit.ly/3JI0Zkf).

Het standpunt dat Kerk en Vrede hierbij innam (kortgezegd: "Nee" tegen wapenleveranties aan Oekraïne, nadruk op diplomatie en verdieping van de pacifistische beginselen) werd niet door alle leden positief ontvangen. Enkelmen zeiden hun lidmaatschap op, terwijl tegelijkertijd ook nieuwe leden konden worden ingeschreven.

Yosé bepaalde ons in het bijzonder bij de situatie in Irak. Zie daarvoor ook haar bijdrage in dit jaarverslag over het Projekt Utrecht-Kirkuk. Tijdens het verblijf van Yosé in Irak droeg het kantoor zorg voor de verspreiding van haar berichten onder een aantal geïnteresseerden.

Werkzaamheden vanuit het kantoor

De webwinkel

Het afgelopen jaar stonden de werkzaamheden op het kantoor m.n. in het teken van de webwinkel. De grote aandacht voor de oorlog in Oekraïne had een grote aanwas van bestellingen tot gevolg. Werden er in 2022 44 bestellingen verwerkt (voor totaal: € 2.791), in 2022 waren dat er meer dan 6 x zoveel (282, voor totaal: € 16.539). Van vlaggen, groot en klein, tot en met postzegels. Het leverde ons en passant een groot aantal contacten op (emailadressen) die benaderd konden worden met nadere informatie van Kerk en Vrede. In het najaar werd besloten om het assortiment van onze webwinkel uit te breiden. Dat gebeurde met vredesbekers en met vrede-stassen, in beide gevallen opgefleurd met het symbool van de regenboog. De draagtas kreeg bovendien een "Loesje" mee: "Oorlog - niet geschoten is altijd vrede".

De website

Naast de webwinkel werd veel tijd besteed aan het onderhouden van de vernieuwde website. Deze werd op 9 mei 2022 tijdens de ALV van Kerk en Vrede gepresenteerd. In de daaraan voorafgaande maanden was de website geheel nieuw opgezet, dit m.m.v. Paul de Cock en Barend Jan Baars van Terp10.

In het afgelopen jaar is de website steeds meer het uithangbordje van Kerk en Vrede geworden, waarbij er zo goed mogelijk voor wordt gezorgd dat de website up-to-date is en dat aangeboden documenten, berichten e.a. zo snel mogelijk worden geplaatst. Vanaf eind oktober wordt eens in de 1 à 2 weken een rondzendmail verstuurd aan meer dan 600 emailadressen met wat er nieuw te vinden is op de website. Hierbij gaat het om leden, donateurs, abonnees en andere contactadressen. Uit reacties blijkt dat dit door velen wordt gewaardeerd.

Aanvankelijk is geprobeerd om voor het regelmatig bijhouden van de website een betaalde kracht aan te trekken. Daarbij zou het moeten gaan om iemand die zowel affiniteit heeft met de (kerkelijke) vredesbeweging als bekwaamheid als webmaster die ook snel zou kunnen inspelen op wat publiciteit vraagt. Het lukte helaas niet zo'n iemand te vinden. Vooralsnog wordt dit nu door Piet Vliegthart gedaan, maar we blijven er attent op of er toch niet iemand is die...

E-mail en post afhandelen

Dat vraagt voortdurend aandacht. Er komen tal van gevraagde en ongevraagde berichten binnen. Van een divers "publiek". O.a. van andere vredesorganisaties en van particulieren. Maar ook van marketing bureaus of van de i.t. branch. Sommige vragen om een reactie, b.v. als het gaat om administratieve gegevens.

Correspondentie en contacten met andere organisaties

Vanuit het bestuur is door Geesje Werkman, samen met Piet Vliegenthart, het initiatief genomen om contact te zoeken met de andere vredesorganisaties in Nederland. Dit resulteerde op zaterdag 7 mei 2022 in een 'Toekomstdag'. Ook vroeger zijn er 'ontmoetingsdagen' geweest waarop verschillende vredesorganisaties bij elkaar kwamen. Dit keer werd er samen nagedacht over de toekomst van vredeswerk/de vredesbeweging in Nederland. Op dit moment zijn we nog in afwachting van een eindverslag...

Onlangs (maart 2023) werd kennisgemaakt met de nieuwe directie van Pax. Dit gesprek verliep zowel wat betreft toon als inhoud positief. Dat stemt hoopvol. De toekomst zal het leren in hoeverre dit contact verder kan worden uitgebouwd.

Financiële brieven e.d.

Het verzenden van financiële brieven aan leden, donateurs en abonnees is een telkens terugkerende klus in april. Helaas verdwijnen m.i.v. 1 juni 2023 de acceptgirokaarten. Dit betekent dat wie een betalingsverzoek ontvangt alerter en actiever moet reageren. Als men dan al wat ouder wordt... We zijn daar in 2022 al op vooruitgelopen. In november werden diegenen die met hun betaling achterstallig waren, opnieuw aangeschreven, zo nodig gevolgd door een herinneringsmail begin 2023 (die gaf een goede respons!).

Financiële zaken, zoals inkomende en uitgaande facturen, herinneringsmiltjes, periodieke toezeggingen e.a., dit alles werd en wordt gedaan in nauw contact en overleg met Heidi Boele.

Werkzaamheden rond de Vredesspiraal

Met de redactie (Margreet Hogeterp) is regelmatig contact, evenals met Astrid Grootenhuis van Circade die de layout verzorgt, en met de verzender door het sturen van een actuele lijst van adressen. Al deze contacten verlopen plezierig. Direct na het verzenden van de Vredesspiraal aan de abonnees worden vanuit het kantoor extra exemplaren verzonden aan wie daar in de eigen kring reclame voor wil maken.

De verspreiding en verzending van diverse brochures

Vanuit het kantoor werd ook de verspreiding verzorgd van de brochure "Veiligheid hoe dan?" (van de werkgroep Inclusieve Veiligheid), evenals de folder "Aan vrede moet je bouwen". Van de laatste (die met de Vredesspiraal verzonden werd) bleek een extra oplage nodig.

Voorts passeerden er op ons kantoor vele andere werkzaamheden...

ALV

In 2022 kon er weer een fysieke Algemene Ledenvergadering worden gehouden. Dat was op 9 mei. Dichtbij het kantoor, in een van de zalen van het PLD. Vanuit het kantoor werd de verzending verzorgd van alle stukken aan de leden die zich tevoren hadden aangemeld.

Administratief

Het goed onderhouden van de administratie van leden, donateurs en abonnees is een taak die heel regelmatig aandacht vraagt. Hierbij wordt de zorgvuldigheid en inzet van Heidi Boele zeer gewaardeerd.

Ledenaantal e.a.

Op het moment dat dit geschreven wordt (24 maart 2023) kunnen de volgende cijfers op een rij worden gezet (*cursief* de getallen uit het jaarverslag van 2022):

<u>Ledental</u>	met blad	348 (369)
	zonder blad	17 (17)
	totaal	365 (386)

Vanaf 1 januari 2022 werden 10 nieuwe leden verwelkomd. 6 leden zegden hun lidmaatschap op uit onvrede met het Oekraïne standpunt van Kerk en Vrede.

<u>Abonnees Vredesspiraal</u>	199 (204) (incl. 51(51) ruilabonnees)
Totaal:	547 (348+199) (573)

Donateurs 108 (115)

Verdere communicatie

Het versturen van rondzendmails aan alle leden (voor zover die over een emailadres beschikken) is de afgelopen tijd een steeds belangrijker middel geworden om de leden te bereiken. Deze wijze van communiceren is inmiddels een routineklus geworden en zorgt ervoor dat leden eenvoudiger betrokken kunnen worden bij zaken die de gehele vereniging van Kerk en Vrede aangaan.

Van een groot aantal leden was echter geen emailadres bekend. De afgelopen jaren is geprobeerd om daar verandering in te brengen. Op dit moment hebben we van 62 van de 387 leden geen emailadres.

De communicatie met leden die niet over email beschikken blijft een punt van zorg en vraagt om nader beleid. Naast de vaste financiële actie in april een tweede rondzendbrief in de vredesweek?

Huisvesting

Tot slot de huisvesting... Gelukkig werd het in het afgelopen jaar weer drukker in het grote gebouw, waar behalve de Protestantse Kerk Nederland ook tal van andere organisaties hun onderkomen hebben. Het restaurant werd weer geopend. Koffiemachine en kopieerapparaat functioneerden naar tevredenheid. Het contact met de postkamer verliep uitstekend, evenals met de drukkerij. Zoals we ieder jaar opnieuw schrijven blijft het Protestants Landelijk Dienstencentrum (PLD) een heel fijne plek om te werken.

Tot slot

De oorlog in Oekraïne sleept zich voort. Of moeten we zeggen: "raast voort" (Jan Pronk)? De aandacht hiervoor in de media neemt langzaam af, net als (momentopname!) het nu weer sterk teruglopend aantal bestellingen bij onze webwinkel. 2024 nadert met rasse schreden en daarmee het jubileum van Kerk en Vrede: **100 jaar**. Dat valt in oktober 2024. Hoe zal daar vorm aan worden gegeven? Het aantal leden van onze vergrijsde vereniging neemt langzaam maar zeker af. En daarmee ook de energie en de spankracht. Eerlijk is eerlijk. Tegelijkertijd is het voelbaar dat de oude idealen van het pacifisme onder onze leden levenskrachtig zijn. Vanuit het kantoor willen we zo goed mogelijk ons steentje bijdragen om een vereniging te zijn met vitaliteit en lef.

Namens de staf/supportgroep

Piet Vliegthart

Naar buiten uitgegaan:

januari 2022 "Als Rusland zich niet veilig voelt dan zijn wij ook niet veilig" (bit.ly/40zZgoa)

juni 2022 "Voor het te laat is" (bit.ly/3JC1fBk)

juli 2022 "N.a.v. de reacties op de Open Brief Voor het te laat is" (bit.ly/3v363ZS)

december 2022 "Kerstbrief van Kerk en Vrede" (bit.ly/3JI0Zkf)

- 0 -

Jaarverslag 2022 van de Theologische Werkgroep van Kerk en Vrede

Over de werkgroep

De werkgroep bestond in 2022 uit Henk van Andel, Héleen Broekema, Bram Grandia, Yosé Höhne Sparborth, Harky Klinefelter, Harry Pals (voorzitter), Piet Vliegenthart, Paul v.d. Waal, Greetje Witte-Rang (secretaris). Kees Nieuwerth is corresponderend lid (ontvangt de stukken).

Henk en Héleen konden het hele jaar de vergaderingen niet bijwonen om gezondheidsredenen. Yosé was de eerste helft van 2022 in Irak en ook andere leden konden om uiteenlopende redenen niet altijd aanwezig zijn. Wel zijn het gehele jaar vanwege de oorlog in Oekraïne steeds oud-lid Dick Boer en Jan Schaake en Mark Akkerman voor de vergaderingen uitgenodigd, en vaak waren zij ook aanwezig. De eerste vergadering van 2022 was nog per zoom.

De oorlog heeft veel van onze gesprekken en gedachten bepaald; dat verdrong ten dele andere onderwerpen. In 2022 was de werkgroep in nog hogere mate dan voorheen politieke en theologische werkgroep in één. De variatie in vergadervormen die we ons voornamen, bleef daardoor ook achterwege; zeker in deze omstandigheden bleken we allemaal toch erg te hechten aan onze langdurige besprekingen (13-16.45 uur), vijf keer per jaar bij de Remonstranten in Utrecht. Zoom-vergaderingen tussendoor zoals we ons voornamen, vonden niet plaats (deels uit weerszin tegen dat middel); wel was er zeer geregeld overleg per mail, waarin pastorale elementen zeker ook een rol speelden.

Vredesspiraal

In december 2021 verscheen op initiatief van de werkgroep een themanummer van de *Vredesspiraal* over Afghanistan (zie vorige jaarverslag). In januari evalueerden we het nummer: de reacties die we kregen waren (heel) positief, maar tegelijk is opvallend dat er zo weinig reacties komen, terwijl er juist extra nummers verspreid zijn. Het lukt de werkgroep niet om een redactielid te leveren voor de *Vredesspiraal* nu Héleen Broekema vanwege haar gezondheid dat contact steeds minder kan zijn. Dat is jammer omdat een direct contact wel vruchtbaar kan zijn.

Zorg over de media

In alle vergadering spraken we onze zorgen uit over de eenzijdige en weinig zelf-kritische en a-historische berichtgeving in de kranten over de oorlog in Oekraïne; de ene oorlog wordt voor de andere ingeruild (waarna die eerste oorlog ook niet meer besproken hoeft te worden), maar het verhaal verandert niet. Op sociale media ging het er hard aan toe met veroordelingen van de positie van Kerk en Vrede, ook door voormalige bondgenoten, die ons nu adviseerden 'Jezus er maar buiten te laten' en het zich erg gemakkelijk maakten in het afwijzen van onze positiekeuze, onder meer door te insinueren dat we Rusland zouden verontschuldigen. Dat hakte er bij sommigen flink in.

Plan brochure defensiebegroting

Er lag een plan om een brochure over de defensiebegroting te schrijven; daarvoor waren begin 2022 al verschillende teksten klaar. Vanwege de oorlog leek het maken van een brochure geen goed idee: alles was in beweging en een boekje zou al snel verouderd kunnen blijken. Daarom werd er een folder geschreven (in een werkgroepje bestaande uit twee leden van de Theologische Werkgroep en twee stafleden van Stop Wapenhandel). Deze folder bleek in zeer goede aarde te vallen, werd breed verspreid en vervolgens nog een keer bijgedrukt. De brochure is uitgesteld, en

zou op dit moment ook anders getoonzet moeten worden, nu blijkt dat een grote meerderheid van de Nederlandse bevolking geen moeite lijkt te hebben met forse verhogingen van de defensieuitgaven.

Open Brief over de oorlog en vervolg

Leden van de werkgroep behoorden tot de initiatiefnemers van de Open Brief van Kerk en Vrede over de oorlog in Oekraïne en het vervolg daarop. Daarover zal in het verslag van staf en bestuur meer te lezen zijn.

PAX

De ontwikkelingen binnen PAX waren iedere vergadering onderwerp van gesprek. Kennis van binnenuit, bestudering van teksten van PAX en verhalen van Vredesambassades vergrootten onze zorg over de richting die PAX uitging: meer project- en solidariteits- dan vredesorganisatie; geen appèl meer op de kerken (en geen kennis en belangstelling daarvoor), weinig politieke analyse en actie en het wegvallen van activiteiten waarop we samenwerkten (Liturgiekrant, Moreel en Politiek Beraad). Hierover vonden op verschillende manieren met uiteenlopende mensen (ook van het IKV) gesprekken plaats; er werd meegedaan op gespreksbijeenkomsten waarop ook teksten werden ingebracht vanuit de werkgroep, en dit alles werd afgestemd met het bestuur van Kerk en Vrede. Begin 2023 trad (wederom) een nieuwe directie aan; deze lijkt iets meer openingen te bieden.

Wereldraadassemblee in Karlsruhe

In de novembervergadering was corresponderend werkgroeplid Kees Nieuwerth aanwezig om met ons te spreken over de WCC-Assemblee in Karlsruhe. We constateerden dat de toch al niet heel sterke slotverklaring in de Nederlandse vertaling/samenvatting nog verder was afgezwakt. Daar spraken we de secretaris van de Raad op aan die daarop enkele aanpassingen doorvoerde. Ook werd tot twee maal toe (met weinig effect) gemaild met Karin v.d. Broeke, lid van het Central Committee over de doorwerking van de Assemblee in Nederland en over het gesprek dat de secr.generaal van de WCC direct na de Assemblee had met Kyrill en dat een verrassende uitkomst had. Volgens het verslag van het gesprek op de website van de Wereldraad stelde Kyrill dat geen kerk of christen oorlogen en moorden kan steunen en dat kerken geroepen zijn om vrede stichters te zijn en het leven te verdedigen en te beschermen. Ook zei hij dat oorlogen niet heilig kunnen zijn.

Jubileum Kerk en Vrede

Er werden verschillende ideeën geopperd voor publicaties in het jubileumjaar: teksten voor korte folders (ontstaan Kerk en Vrede, geweldloosheid, propaganda e.d.), de specials van de Vredesspiraal van de afgelopen jaren leveren ook wel materiaal. Daarnaast is er het idee iets te doen met interessante artikelen uit alle jaargangen van het blad. Op dit spoor wordt nog verder gedacht.

Overige

* Pogingen om een gesprek te hebben met de Theoloog des Vaderlands Thomas Quartier die zich als pacifist had gepresenteerd liepen dood omdat hij te druk was.

* Leden van de werkgroep hielden diverse spreekbeurten en schreven artikelen in uiteenlopende bladen. De belangrijkste zijn opgenomen op de onvolprezen website van Kerk en Vrede.

Greetje Witte-Rang

Jaarverslag Vredesspiraal 2022

De redactie van Vredesspiraal bestond in 2022 uit Margreet Hogeterp (hoofdredacteur), Leen van den Herik, Mark Akkerman, Heleen Broekema en Rob van Essen en Jorrit van Loenen. Door het vertrek van Jorrit van Loenen begin 2023 is er ruimte voor- en behoefte aan nieuwe redactieleden. Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met Margreet Hogeterp, hogeterpg@gmail.com of bel: 0614909280.

In 2022 kwam de redactie vijf keer bijeen, waarvan drie keer online en twee keer fysiek in Utrecht. In november was dat samen met bestuursleden Piet Vliegthart en Henk Baars voor een evaluatie van Vredesspiraal met het bestuur. Er werd onder andere gesproken over het functioneren van de redactie en de mogelijkheden voor een breder netwerk. De redactie heeft in 2022 besloten 2x per jaar online te vergaderen en 2x per jaar in Utrecht.

Circade uit Zwolle verzorgde vormgeving van Vredesspiraal, Slimdruk nam het drukwerk voor haar rekening en Abonnementenland de verzending.

In het eerste nummer van Vredesspiraal 2022 werd er onder meer aandacht besteed aan het structureel hogere defensiebudget dat in het nieuwe regeerakkoord gepresenteerd werd en dat duidelijk maakte dat het eigenbelang van BV Nederland weer boven mensenrechten ging. Verder onder andere in dit nummer een verslag van de 'Walk of Peace with Creation' die op Terschelling werd georganiseerd door de Raad van Kerken en een verslag van Yosé Höhne-Sparborth over haar verblijf in Koerdisch Irak. Ook nog een persoonlijk verhaal van Godian Ejiogu, theoloog en pastor, over zijn ervaringen met racisme. Dit laatste artikel werd met toestemming overgenomen van online platform Nieuw Wij, met wie Vredesspiraal een uitwisselingsovereenkomst heeft.

In Vredesspiraal nummer 2 was een interview met Henk Baars (voorzitter Kerk en Vrede) en Harry Pals (voorzitter Theologische Werkgroep) te lezen over een verklaring die door Kerk en Vrede was opgesteld met betrekking tot de Russische inval en de oorlog in Oekraïne. Verder een artikel over geweldloze acties en over dienstplicht: wat was het toen, wat is het nu en wat kunnen we in de toekomst verwachten. Ook in dit nummer een artikel over Wayana - Call-of-Life, een project van het Doopsgezinde Wereldwerk dat antwoorden probeert te vinden op vragen rondom de uitbuiting en verkrachting van Moeder Aarde. Andere onderwerpen die nog in dit nummer aan de orde kwamen: muziek als vredesinstrument en een artikel over hoe de wapenindustrie profiteert van de oorlog in Oekraïne.

Vredesspiraal nummer 3 bevatte onder andere een verhaal over hoe grote wapenbedrijven militair onderzoeksgeld verdelen, een artikel over traumaverwerking in Irak en het verslag van de toespraak van Yurii Sheliazhenko, secretaris van de Oekraïense Pacifistische Beweging. Ook in dit nummer: een interview met redactielid Rob van Essen over zijn boek 'Toen was geloof niet meer gewoon' en een recensie van Karen Armstrongs nieuwste boek 'De heilige natuur'.

In Vredesspiraal Nummer 4 een interview met initiatiefnemers van de actiegroep Vliegop! Die als doel heeft om de onvrede over vliegbasis Leeuwarden en de krijgsmacht in het algemeen te bundelen en aan te wakkeren. Daarnaast aandacht voor hoe het Europese migratiebeleid doorwerkt in de opvang van vluchtelingen in Ter Apel en een artikel over de stand van zaken van het project 'Veiligheid, hoe dan?' Ook aandacht voor protest als noodzaak voor de toekomst, voor de 'Stichting Onkruid vergaat niet' en het belang van directe actie en de (on)wenselijkheid van zwaardere straffen voor diverse misdrijven.

Margreet Hogeterp

- o -

Jaarverslag 2022 IRAK projekt

De bijzonderheid van het Irak-project is, dat er banden zijn ontstaan die als vriendenrelatie voortgaan. Bovendien is een bijzonderheid, dat zowel aartsbisschop Mirkis (Kirkuk) als Pater Jens Petzold (Sulaymaniyah) jaarlijks naar Nederland komen of vlakbij (Duitsland/België), zodat ook voor de komende jaren de mogelijkheid gegeven is om over Irak “van binnenuit” bijgepraat te blijven.

Kerk en Vrede heeft daarmee het voordeel te blijven weten, terwijl verder Nederland veel neiging heeft weg te kijken. Vooral nu Nederland met hartstocht de wapenproductie opvoert en helpt opvoeren (rijk worden en rijk blijven is een belangrijk nationaal doel) om Oekraïne en Poetin tegen elkaar te laten vechten. OP voorhand mijn excuses, dat ik bij dit dossier niet geheel vrij van cynisme kan rapporteren.

2022 was ik voor meer dan de helft van het jaar in Irak: nov 2021-juni 2022 en 5 weken halfnovember-half december. De inzet was/is, dat ik het zelf reizen naar Irak hiermee afrond. Ontwikkelingen in nabije toekomst zullen mee bepalen, of dat ook zo zal zijn. Met Piet Vliegenthart samen heb ik een kleine evaluatie over deze 20 jaar gemaakt, op video. (zie op de website De vrede doen--> Utrecht-Kirkuk).

Voor dit jaarverslag samenvattend:

Kerk en Vrede, Raad van Kerken, BAsisbeweging en Vredeskerken zonden me (ons) in 2002, op initiatief van de Versöhnungsbund, en als IFOR-project. Door de Dominicaanse relatie werd het een particuliere uitnodiging aan mij om contact te houden. 2003 en 2004 ging ik terug, om te zien wat de inval 2003 in Irak had bewerkt. Wel, onder andere dat het daarna voor hen te gevaarlijk werd om mij met mijn Amerikaanse gezicht in huis te hebben! 10 jaar lang onderhield ik het contact met Pater Mirkis, die jaarlijks in Parijs was en soms in Nederland. Enkele malen ging ik een dag naar Parijs om bij te praten. 2014 werd hij aartsbisschop van Kirkuk, en sindsdien kon ik op bezoek komen, waarmee Irak een groot project werd bij Kerk en Vrede. Een bijzonderheid moet hierbij vermeld: vanwege de nog zeer gevaarlijke situatie juist bij Kirkuk, moest ik slapen in het bisschopshuis dat aan alle zijden wordt bewaakt. Daartoe werd een groot cultureel taboe doorbroken: een ongehuwde vrouw die slaapt in hetzelfde huis als ongehuwde mannen. Mijn komen doorbrak dat taboe, en sindsdien worden meer vrouwelijke gasten in dat huis ontvangen. Dit mag best in de annalen!

Al de reizen die ik sindsdien maakte (12 stuks) waren allereerst, omdat iedereen er wegbleef. Dus ging ik telkens kijken hoe het er ginds bijstond, maar vooral ook als signaal: we laten jullie niet in de steek. Want Irak is toch wel erg “land achter onze rug”. “We” schieten veel liever op Poetin als de mens die niet deugt, en zien de NAVO als grote vredesorganisatie...

Vanaf 2016, toen een EO-team zich via mij 3x aankondigde in Kirkuk en toen wegbleef (omdat het te gevaarlijk was), ben ik zelf aan het filmen gegaan en werd dat bijna doel. Althans, bisschop Mirkis liet me alle hoeken en gaten zien die volgens hem van belang waren voor de film. Hij is namelijk ook journalist! Beide redenen om te reizen zijn voorbij: er komen weer groepen op bezoek

in Irak. Bisschop Mirkis heeft die film begrepen, en de zoon van een van zijn gehuwde priesters maakt nu de films voor hem. Veel handiger, want dan heeft Mirkis zelf de hele regie.

Deze negen maanden in totaal, ging ik eindelijk, om ginds trainingen te geven in traumaverwerking via lichaamswerk. 2014 had ik bij vluchtelingen rebalancing gedaan, zeer effectief, en een NGO vroeg me hen dat te leren. De onrust maakte planning onmogelijk, 2020 zou ik komen en daar kwam COVID tussen. Nu dus, ik meende met 8 maanden veel te kunnen trainen.

Wel, misrekening. In Irak heeft niemand trauma's. Doen ze niet aan. Dat is voor sukkels. Er werden dus avonden en dagen aangeboden, bijna niemand kwam. Twee weken bij de Zusters Dominicanessen in Caracosh maakte zichtbaar wat het algemene trauma is: van top tot teen staat iedereen klaar om weg te sprinten, weer te vluchten. Bij deze formulering herkende iedereen zich. De laatste 3 maanden organiseerden we dus een aanbod onder het thema: "Hoe stop ik met rennen?" Het liep storm. Maar, ook Ramadan viel daarin, dus die maand lag alles stil.

Daarmee werd het een slechts kleine groep die kon voortgaan met anderen trainen. Dat leidde tot nog een maand najaar 2022. Inden nodig, zal ik op verzoek nog een herhaling doen. Voor dit moment denk ik meer aan eventueel in het najaar Syrië: Pater Jacques Mourad die ik in Sulaymaniyah leerde kennen, is artsbisschop geworden. Via hem zal ik kunnen binnenkomen en gaan naar de plek waar het het meest relevant kan zijn. Dit is een plan, nog niet definitief.

Yosé Höhne Sparborth

- o -

Jaarverslag 'Veiligheid – hoe dan?'

In 2022 zijn de spanningen wereldwijd geëscaleerd, tegen de achtergrond van verschuivende geopolitieke verhoudingen en een verder toenemende economische en politieke rol van China in de wereld. Het ideaal van een inclusieve mondiale samenleving en van geweldloosheid verdwijnt steeds verder naar de achtergrond. Deze ontwikkelingen zijn vele malen zwarter dan het onderliggende scenario dat voor ons initiatief *Veiligheid, hoe dan...?* de basis vormt. Alhoewel de stip op de horizon dezelfde blijft, vreedzame samenwerking tussen naties gericht op oplossing van de mondiale problemen, vraagt de weg er naartoe een andere doordenking.

Het afgelopen jaar 2022 stond vooral in het teken van deze nieuwe doordenking. Met treurnis hebben wij vastgesteld dat er, in de politiek en in het dagelijks leven, heel weinig ruimte is om een tegengeluid te laten horen als het gaat om wapenleveranties aan Oekraïne of om inzet voor vredesonderhandelingen. In een oorlog sneuvelt de waarheid als eerste, en ontstaat aan weerszijden een eenzijdig narratief dat nauwelijks aan kritiek onderhevig lijkt. In de zomer hebben wij een gesprek gehad met Ralf Becker, de trekker van het Duitse initiatief *Sicherheit neu denken* (Evangelische Kirche), en spraken we over de ontwikkeling van een de-escalatie scenario als aanvulling op het actieplan dat eerder ontwikkeld werd in de gelijknamige Duitse publicatie. Door deze ontwikkelingen heeft het werk aan de vertaling van de volledige versie van het Duitse boekje '*Sicherheit, neu denken*', inclusief de vertaling van de scenario's naar de Nederlandse situatie, stilgelegen.

Verder vonden gesprekken plaats met de gemeente Den Haag over een gezamenlijke organisatie van een conferentie in het Vredespaleis dat in 2024 100 jaar bestaat, en in navolging van eerdere conferenties in (welke jaartallen Jan? Graag aanvullen). Onze website kon ook in 2022 bezocht

worden, waar een filmpje van Edy Korthals Altes te vinden is, en ook ander materiaal over het initiatief. Zie www.samenveilig.earth.

Het komende jaar zal de afronding van de vertaling van het bovengenoemde Duitse boekje weer worden opgepakt. Daarnaast is er behoefte aan de ontwikkeling van meer perspectief op onder andere het de-escalatie scenario en de geopolitieke ontwikkelingen en met name de rol van China. In 2023 zullen we verkennen of de organisatie van een vredes conferentie in 2024 haalbaar is, en zullen de voorbereidingen in gang worden gezet. We willen de presentatie van de vertaling aan een breder publiek dan op deze conferentie doen. Verder is het essentieel om dit jaar , naast de al betrokken vredes- en kerkelijke organisaties, meer partners te betrekken die in samenwerking met ons vorm willen gaan geven aan de uitvoering van de scenario's de komende jaren. Eventuele internationale samenwerking met vergelijkbare initiatieven in Duitsland allereerst, maar ook in Ierland, Frankrijk, Tsjechië, UK, Oostenrijk en Rusland zal verder worden verkend en hopelijk concretere vorm aan nemen rond de organisatie van de eventuele vredesconferentie.

Johannes Borger

Financieel verslag

Zie het concept Jaarrekening 2022 en de verklaring van de kasce.